

Міністерство освіти та науки України

**Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

Історико-філологічний факультет

Кафедра української та зарубіжної літератур

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ:
СУЧАСНІ ВЕКТОРИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Збірник наукових статей

ВИПУСК 3

Одеса 2025

Міністерство освіти та науки України

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»**

Історико-філологічний факультет

Кафедра української та зарубіжної літератур

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ:
СУЧАСНІ ВЕКТОРИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Збірник наукових статей

ВИПУСК 3

Одеса 2025

УДК 811.161.2'42 (075.8)

Рекомендовано до друку вченою радою ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

(протокол № 6 від 27 листопада 2025 року)

Редакційна колегія

Авксентьєва Г. А., кандидат філологічних наук, доцент – відповідальний редактор.

Босва Е. В., кандидат філологічних наук, доцент – відповідальний редактор.

Павлюк Н. Л., кандидат філологічних наук, доцент – відповідальний редактор.

Рецензенти

Шевченко Т. М. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури та компаративістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Кон О. О. – кандидат філологічних наук, доцент, декан історико-філологічного факультету ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Теорія та практика аналізу художнього тексту: сучасні вектори досліджень : зб. наук. статей. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. Вип. 3. 197 с.

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», 2025

ФУНКЦІЇ ПЕЙЗАЖУ ТА ІНТЕР'ЄРУ У РОМАНІ ЕМІЛІ БРОНТЕ «БУРЕМНИЙ ПЕРЕВАЛ»

The article examines the functions of landscape and interior in Emily Brontë's novel "Wuthering Heights". It is noted that landscape and interior play an important compositional, character-building, and symbolic role. It is established that interior details are of considerable importance for the portrayal of the characters in the novel. The artistic landscape helps to reveal the feelings and emotional state of the characters, and some of its elements are important symbolic images.

Key words: landscape, interior, symbol, character, composition.

Постановка проблеми. Роман Емілі Бронте «Буремний перевал», що написаний у 1847 році та виданий під чоловічим ім'ям Елліс Белл, належить до англійської класики. Твір є цікавим для вивчення, зокрема містить багато описів природи, екстер'єру та інтер'єру, які є немов би ще одними учасниками подій. Вони відіграють важливу роль у поетиці твору і допомагають глибше зрозуміти психологію героя.

Роману Е. Бронте присвячено багато робіт, проте проблема функцій пейзажу та інтер'єру як засобу відображення внутрішнього світу героя є невичерпною, тож потребує детальнішого розгляду та вивчення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Роман Емілі Бронте став предметом літературознавчого аналізу сучасних українських науковців, які розглядали різні аспекти його поетики та проблематики. Маємо на увазі праці І. Гошовської, А. Корольова, Г. Костенка, Н. Назаренка, М. Рахна, В. Усяка.

Мета статті – визначити, яку роль відіграють пейзаж та інтер'єр у романі Емілі Бронте «Буремний перевал».

Виклад основного матеріалу. Роман «Буремний перевал» – це трагедія у готичному стилі про палке, проте нищівне кохання між Хіткліффом і Кеті. Сюжет твору розвивається на йоркширських пустошах, при цьому до подій залучено дві різні родини: Лінтонів та Ершно. Одного разу батько Кеті та Хіндлі Ерншо знаходять на дорозі безпритульного маленького хлопчика, якого бере додому і дає ім'я Хіткліфф. Він росте разом зі зведеним братом та сестрою, проте з братом спільну мову так і не знаходить. У підлітковому віці Кеті та Хіткліфф закохуються одне в одного, але дівчина обирає Едгара Лінтона через його вищий соціальний стан. Хіткліфф зникає, проте через деякий час повертається вже заможним, прагнучи помсти.

Емілі Бронте з неперевершеною майстерністю створює емоційно насичені образи природи: безмежні вересові поля, похмуре небо, яскраві зірки, пори року, що змінюються – все це не лише тло подій, а значущий інструмент виразності, який має певне символічне значення для розуміння людської долі, внутрішніх переживань та несподіваних випадків у житті героїв. Часто, за допомогою описів пейзажів можна простежити і емоційний стан героя. «Найчастіше пейзаж виконує паралельно ще одну функцію – характерологічну, тобто виступає засобом поглибленого роз'яснення образу персонажа, його характеру, стану» [2, с. 78], – зазначає К. О. Гусарєва.

Слід зазначити, що вже сама назва твору - «Буремний перевал» вказує на символічне значення, яке приділяється пейзажу у цьому творі. Уже на початку роману ми дізнаємось, буремний перевал - оселя головного героя Хіткліффа.

«Прикметник «буремний» є знаковим для цих похмурих країв, адже він вказує на шаленство природи, яке змушена була зносити ця місцина в негоду» [1, с. 4].

Буремний перевал — місце де поруч спустошені та сухі вересові поля, стара церква, де під хрестом відбуваються нещасливі весілля, де не можуть знайти спокій небіжчики. Це місце одночасно романтичне, адже мова йде про маленький, але такий тихий світ та одночасно містичний край, де відкриваються інші, але такі знайомі Емілі Бронте, світи. Можливо, деяка її

відчуженість від тогочасного світу і допомогла описати замкнутий простір так майстерно і емоційно нагнітаюче.

На нашу думку, Н. А. Литовченко слушно зазначає, що «...перевага негоди (буревію, завірюхи, дощу) над сонцем – це не лише відгомін романтизму, для якого була характерною зацікавленість руйнівними явищами природи, але й натяк на певні ідеї письменниці» [4, с. 144]. Сонце іноді виглядає з-за хмар, що символізує надію та спокій «Сяє сонце, синіє небо, і співають жайворонки, і джерельця та струмки наповнились водою по вінця» [1, с. 165]. Так письменниця змальовує природу під час одужання місіс Лінтон після запалення мозку.

Містер Хіткліфф ще з дитинства відрізнявся від зведеної сестри та брата, його головні риси – похмурість, замкненість, непокірність, що потім перетворюється на мстивість, «...неродюча пустка з чагарників і каміння» [1, с. 125], – так описує героя Ізабелла. Його будинок, немов дзеркало: зайшовши туди, одразу розуміємо внутрішній стан героя. Іноді цей будинок постає в уяві як похмура ферма, проте – це готична споруда, яка пройнята загадковістю, подекуди містикою. Усі мешканці за різних обставин потрапляють туди або як гості, або як жителі, проте всі герої рано чи пізно стають невольниками споруди. Немов з'являються невидимі ґрати, за якими свобода перетворюється в неволю. Ізабелла, в одному з листів, запитує в Еллен: «...як ти могла зберегти добрі наміри, притаманні людській природі, коли жила тут?» [1, с. 167].

Неодноразово письменниця підкреслює і неспокійно-загадкову атмосферу навколо будинку, що також співзвучна зі станом героя «...тут у них у будь-яку пору дме свіжий вітер: можна уявити собі величезну силу північного буревію, глянувши на похилені низькорослі ялини за будинком та на ряд невеликих хирлявих чагарників, що простягли свої кінцівки в один бік, наче благаючи непривітне сонце про його дари» [1, с. 4]. Важливу роль відіграє і пора року, події розгортаються восени та взимку, це безумовно сприяє відчуттю ув'язнення на цій території.

«Інтер'єр (франц. *intérieur* – внутрішній) – внутрішній простір будинку чи окремих приміщень, обмежений меблями, устаткуванням, освітлювальною арматурою, обладнанням тощо» [3, с. 112]. Інтер'єр у будинку такий же похмурий як і Хіткліфф, меблі переважно темних кольорів, таких як чорний, зелений, темно-синій, сірий: «Він вказав на другу кімнату, яка відрізнялась тільки ще більш голими стінами та великим низьким ліжком без запони, вкритим темно-синім покривалом...» [1, с. 176]; «...стілці з великими спинками нехитрої конструкції були пофарбовані в зелений колір; одне чи два масивні чорні крісла зачалися в тіні» [1, с. 6]. Такі меблі символізують внутрішню темряву та пустоту героя, показують його відстороненість від суспільства. Темні відтінки, що присутні в будинку свідчать і про відсутність позитивних емоцій, навіть можемо говорити про небажання впускати промінчики світла та добра в життя. Помічаємо також, що будинок має мінімальне освітлення або ж обмежується лише свічкою, це створює відчуття напруги та ізоляції: «У каміні горіло велике вогнище, і це було єдине джерело світла в усій тій величезній кімнаті, а підлога там стала однотонно-сірого брудного кольору» [1, с. 170].

Варто підкреслити, що вплив похмурої атмосфери відчувають усі гості під час відвідин маєтку та спілкування з Хіткліффом. Про це зазначають і Ізабелла, і Кетрін. Наприклад, стосунки між Кетрін і Хіткліффом поступово набувають рис шаленої пристрасті, що більше нагадує одержимість, аніж звичне уявлення про любов. Після смерті Кетрін кохання Хіткліффа поступово перетворюється на божевілля, він благає забрати його душу, аби знову поєднатись із коханою. І навіть її мертве висохле тіло не викликає у нього відрази, в уяві чоловіка завжди постає молода та радісна Кетрін. «Це почалося дивно. Ти знаєш, як я збожеволів, коли вона померла; невтомно, від зорі до зорі, я благав її послати до мене її привид! Я вірю у привидів, я певен, що вони можуть блукати землею – і справді блукають; вони серед нас, поруч із нами! У день її похорону падав сніг. Увечері, я рушив на цвинтар. Була заметіль, як взимку – і пуста довкола... Залишившись із нею наодинці і знаючи, що нас

лише розділяють два ярди крихкої землі, я мовив собі: «Обійму її ще раз! Якщо вона холодна, я подумаю, що це мене студить північний вітер, якщо нерухома— то просто спить » [1, с. 317].

Нерозривний зв'язок життя з природою якнайкраще відображений у словах Гіткліфа про те, що в кожному пейзажі він бачить Кетрін: «У кожній хмарі, у кожному дереві, що наповнює повітря вночі...у кожному об'єкті вдень мене оточує її образ!» [1, с. 317]. Ця думка виражена в повторенні слова «кожний» (кожна хмара, кожне дерево, кожен об'єкт). Гіткліф немов марить про Кетрін, мріючи побачити її знову.

Гіткліф після смерті Кетрін стає черствим і жорстоким. При цьому різко змінюється і його зовнішність. Ізабель помічає цю жахливу зміну. Його лоб вона порівнює з важкою хмарию, а очі постають перед нами в метафорі «захмарених вікон у пекло». Порівняння і метафора передають душевний біль героя, через який він став «похмурішим за хмару».

Навіть після смерті господар ходить біля будинку і нагадує про себе різними способами: «Але селяни, якщо їх спитаєте, поклялися би на Біблії, що він ходить: деякі розповідають, що бачили його коло церкви, і на вересових полях, і навіть у цьому будинку» [1, с. 410]. Проте наприкінці роману очевидно, що будинок поступово перетворюється на пустку, оскільки спадкоємці не доглядали за садибою. Цю історію розповідає Локвуд: маєток залишається порожнім та занедбаним.

Вважаємо за необхідне звернути вашу увагу на помешкання Лінтонів, яке є контрастним до будинку Ерншо. Миза Шпаків розташована у такій же місцевості, серед вересу, проте справляє зовсім інше враження. Це місце, де можна почути сміх, побачити радість мешканців, їх розмови у сімейному колі, чого не можемо побачити у домі Ерншо. Жителі мизи вирізняються добрими душами та легкими характерами, тут панує злагода, спокій. Зовсім по-іншому Емілія Бронте описує й інтер'єр у будинку: «... блискучу залу, вкриту малиновим килимом, і стільці, вкриті малиновими чохлами, і малинову скатертину на столі, і білосніжну стелю із золотим оздобленням; по центру

зависав потік кришталевих крапель на срібних ланцюгах, що давав м'яке тремтливе світло» [1, с. 57]. Малиновий колір можемо розглядати як символ любові, і справді, усі члени родини готові допомогти одне одному, вони з турботою ставились до маленької Кетрін, яка випадково потрапила у будинок із другом.

Важливо зазначити, що природа співзвучна з настроями героїв. Таку тенденцію простежуємо впродовж усього твору. Різні явища природи підкреслюють емоційний стан та показують читачу те, про що герой мовчить. Наприклад, сонце означає радість, дощ – сум, туман – сумніви, переживання. Помирає господар будинку – цілий день ллє злива, що демонструє втрату, горе та сум. Під час зникнення Хіткліффа починається дощ та гримить грім, це створює напругу і передає моральний стан Кетрін – розгубленість та відчай. Якщо ж читаємо про сонячну, теплу погоду, то це віщує про епізод сюжету, у якому немає місця негараздам.

Важливу символічну роль у романі відіграє верес, який розрісся цілими полями і заповнює майже весь природний простір. Верес – рослина з маленькими ліловими квіточками, яка прикрашає скелі, ліси та пагорби своїм ніжним квітом.

Перший раз зустрічаємо вересові поля, коли Хіткліф та Кетрін були зовсім маленькими: «... одною із їхніх улюблених розваг було втекти у вересові поля з самого ранку і провести там увесь день, а покарання ставало лише приводом посміятися» [1, с. 55]. Так, вересові поля ставали прихистком, а прогулянки там – спроба забути про самотність та непорозуміння, це своєрідний світ, у якому блукають душі самотні та загублені, проте саме у цьому просторі вони мають змогу знайти своє місце.

Тема вересу, червоною ниткою проходить через весь роман. Кетрін ховають на зеленому схилі вересового поля. Крім вересу на могилу Кетрін проникає чорниця, яка росте поруч на торфовищах. І ця картина створює атмосферу вічного спокою, що нарешті зійшов на неспокійну душу Кетрін і тління, яке чекає на всіх смертних.

Разом зі смертю Кетрін минають і ясні дні, все різко змінюється в природі. Квіти вкриває сніг, птахи не співають, листя дерев пожухло і почорніло. Епітети, що характеризують погоду, збігаються із загальним сумним настроєм.

З природою пов'язаний не лише емоційний стан героїв, але й почуття кохання, яке письменниця порівнює з природою. Кетрін говорить: «Моє кохання до Лінтона схоже на листя в лісі: час змінить його, як зима змінює дерева, я чудово це розумію. Моє кохання до Хіткліффа – як вічне каміння під ногами: вигляд його приносить мало задоволення, але воно необхідне» [1, с. 100]. Порівняння почуття кохання до Лінтона з листям цілком зрозуміле, оскільки листя на деревах – це не назавжди, прийде осінь, листя опадє, тобто авторка наголошує на швидкоплинності кохання. Кохання до іншого чоловіка вона порівнює з камінням, твердим та похмурим, проте незмінним. Отже, ключовим елементом виступає дикий первозданий пейзаж верескових полів, який допомагає трактувати правильно роман, завдяки йому стає зрозуміло, що у цьому загадковому просторі Кетрін віднаходила прихисток, допоки чекала людину, кохання якої не змогла прийняти і відповісти взаємністю.

Висновки. Природа та інтер'єр відіграють значну роль у розумінні твору. Природа - немов ще один учасник, який дозволяє заглибитись у психологію героя, відчувати атмосферу очікування, страху, зануритись у вир незвичних ситуацій та обставин, які неодмінно мають зв'язок із потойбічним існуванням. Інтер'єри двох маєтків контрастують. Перший - сірий, суворий, другий - світлий, затишний. Таке зображення допомагає читачеві краще відчувати атмосферу, де відбуваються події та зрозуміти глибину емоцій людини.

Література

1. Бронте Е. Буремний перевал. Київ : Знання, 2018. 414 с.
2. Гусарева К. О. Інтер'єр, пейзаж і портрет як різновиди «вербального живопису» в англійськомовному художньому дискурсі та їх відтворення у перекладі. Херсон, 2020. 59 с.

3. Дзюба І. М., Жуковський А. І. Інтер'єр. Енциклопедія сучасної України / ред.: І. М. Дзюба та ін. Київ : Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України, 2011. URL: <https://esu.com.ua/article-12404> (дата звернення: 17.04.2025)
4. Литовченко Н. Візуалізація образу природи в романі Е. Бронте «Буремний перевал». *Світова література на перехресті культур і цивілізацій*. 2013. № 7. С. 143–147.

Микола ШВЕЦЬ,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

2 року навчання історико-філологічного факультету

Університету Ушинського

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ НА ОСНОВІ ІТ- ТЕХНОЛОГІЙ

The study substantiates the importance of future teachers using information technologies in the educational process, which undoubtedly improves the quality of education through the extensive use of domestic and international educational resources, digital libraries, and the increased share of independent study of the material. It has been found that the effectiveness of training future teachers certainly depends on the development of the digital educational space of a higher education institution. It has been proven that, in order to ensure a high level of training for future philology teachers, higher education institutions must promote the continuous development and updating of the digital educational space in accordance with modern requirements.

Key words: creative potential of the individual, teacher competence, information and communication technologies, augmented reality, gamification, podcasting.

Постановка проблеми. Розвиток гуманістичної педагогіки сьогодення передбачає не тільки підхід до кожного студента як до особистості, а й реалізацію цієї особистості внутрішніх здібностей. Це означає, що студентові необхідні не стільки отримані наукові знання й уміння, що є надзвичайно

<i>контексті позакласного читання старшокласників.....</i>	<i>117</i>
Павлюк Н. Л., Костриба В. <i>Доля жінки в повісті Г. Квітки-Основ'яненка «Сердешна Оксана» та поемі Т. Шевченка «Катерина».....</i>	<i>126</i>
Павлюк Н. Л., Лисюк А. <i>Особливості психологізму в повісті Івана Нечуя-Левицького «Бурлачка»... ..</i>	<i>135</i>
Горанська Т. В., Тер К. <i>Художня інтерпретація образу Івана Мазепи в однойменних поемах Дж. Байрона та В. Сосюри</i>	<i>145</i>
Ледовський В. <i>Інтерактивні технології на уроках української літератури</i>	<i>154</i>
Прущак Т. <i>Формування інтерпретаційної компетентності учнів: теоретичний аспект.....</i>	<i>161</i>
Цап Д. <i>Жанрова стратегія детективу в романі Агати Крісті «Гра дзеркал»</i>	<i>169</i>
Чабан Ю. <i>Функції пейзажу та інтер'єру у романі Емілі Бронте «Буремний перевал»</i>	<i>177</i>
Швець М. <i>Розвиток творчого потенціалу студентів-філологів у процесі педагогічної підготовки на основі технологій.....</i>	<i>184</i>
Інформація про керівників	<i>194</i>

Наукове видання

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ:
СУЧАСНІ ВЕКТОРИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Збірник наукових статей

ВИПУСК 3

Підп. до друку. Формат 60х90/16. Папір офсетний.

Гарний «Times New Roman» Друк цифровий. Ум. друк. арк. 11.

Наклад 100 пр.

Видавець Букаєв Вадим Вікторовий

вул. Пантелеймонівська 34, м. Одеса, 65012.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2783 від 02. 03. 2007 р.

Тел. 0949464393, email – 7431391@gmail.com